85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

ФИНАНСОВ ОТЧЕТ ИЛИ ИНТЕГРИРАН ОТЧЕТ

Докторант Кирил Лучков[1]

Резюме: *В настоящия доклад се разглеждат част от въпросите, свързани с финансовото и интегрирано отчитане в съответствие с основните изисквания на Концептуалната рамка за финансово отчитане, респективно Международна рамка за интегрирано отчитане. Обърнато е внимание на някои основни различия, връзки и взаимодействия между финансовия и интегрирания отчет. Съпоставени са принципите на интегрирания отчет с принципите на нефинансовата декларация, която е част от процеса по финансово отчитане.*

Ключови думи: *Концептуалната рамка за финансово отчитане, Международна рамка за интегрирано отчитане, финансово отчитане, интегрирано отчитане, финансов отчет, интегриран отчет.*

JEL: M 41.

FINANCIAL STATEMENT OR INTEGRATED STATEMENT

Kiril Luchkov, PhD Student

Abstract: *This report addresses some of the issues related to financial and integrated reporting in accordance with the basic requirements of the Conceptual Framework for Financial Reporting, respectively the International Framework for Integrated Reporting. Attention is drawn to some key differences, relationships and interactions between the financial statements and the integrated statement. The principles of the integrated statement are compared with the principles of the non-financial declaration, which is a part of the financial reporting process.*

Key words: *Conceptual Framework for Financial Reporting, International Integrated Reporting Framework, financial reporting, integrated reporting, financial statement, integrated report.*

JEL: M 41.

1. Въведение

В съвременните условия, под въздействието на различни фактори, бизнес средата перманентно се усложнява, оказвайки влияние върху отчетността в корпоративните структури. Като „продукт“ на индустриалния свят традиционният модел за финансово отчитане е фокусиран върху отчитане, представяне и оповестяване на информация за минали сделки и събития във финансовите отчети. Тази информация служи на широк кръг лица (в т.ч. настоящи и бъдещи инвеститори, заемодатели, други кредитори, органи на

[1] E-mail: kiril.luckov@gmail.com
Катедра „Счетоводна отчетност“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

управление, регулаторни органи и др.) да направят преценка за способността на предприятието да реализира положителен финансов резултат в краткосрочен времеви хоризонт. Основните потребители на информацията от финансовото отчитане често пъти имат различни, а понякога и противоречащи информационни потребности. Това води до еволюция на отчетността и по-конкретно до възникване на интегрираните отчети, които обръщат внимание на екологичните, социални и управленски въпроси, свързани с отчитащото се предприятие.

2. Необходимост от промяна на отчетността

Усложняването на нормативната уредба в национален и международен аспект, напредъкът на информационните и комуникационни технологии и развитието на т.нар. „икономика на знанието“ водят до по-обширни и по-сложни оповестявания във финансовите отчети, респективно докладите за мениджмънта. Въпреки това, естеството на оповестяванията в отчетите, изготвени на база МСС/МСФО, не трябва да нарушават залегналите в Концептуална рамка за финансово отчитане (*Conceptual Framework for Financial Reporting)* фундаментални качествени характеристики *(Fundamental Qualitative Characteristics)* и качествените характеристики, подобряващи полезността на информацията *(Enhancing Qualitative Characteristics)*. Информационните връзки трябва да бъдат ясни и прости, а основният критерий следва да бъде съществеността при представяне на ефектите от възникналите сделки и събития през отчетния период.

През последните години много специалисти отбелязват, че липсва връзка между информацията, представена във финансовите отчети и тази, от която се нуждаят инвеститорите и кредиторите (Филипова, и др., 2017, с. 18). Независимо, че се увеличава обемът и сложността на оповестяванията във финансовите отчетите, последните не представят цялата информация, от която се нуждаят потребителите за вземане на стопански решения. От нормативна гледна точка, не всички предприятия са задължени да оповестяват нефинансова информация към своите отчети. Така например, съгласно чл. 43 от Закона за счетоводството микро, малките и средните предприятия могат да не представят нефинансова информация в доклада за дейността. Принципно добавянето на подобен род информация не се интегрира във финансовия отчет (*financial statement)*, тъй като тя се посочва в отделен доклад. По този начин не е възможно да се идентифицират връзките и взаимодействията между отделните отчети, изготвени на база МСС/МСФО (в т.ч. отчета за финансовото състояние, отчета за всеобхватния доход (отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход), отчета за промените в собствения капитал и отчета за паричните потоци).

Информационните ограничения на финансово отчитане и настъпилата финансово – икономическа криза през 2007 – 2008 г. са предпоставка през 2010 г. да се учреди Международен съвет за интегрирано отчитане

(International Integrated Reporting Committee). Той е резултат от съвместните усилия между Английския институт на управленски счетоводители *(Chartered Institute of Management Accountants)* и Американския институт на експерт-счетоводители *(American Institute of Certified Public Accountants)*. През м. декември 2013 г. Международният съвет за интегрирано отчитане публикува първата версия на Международна рамка за интегрирано отчитане *(International Integrated Reporting Framework)*. В съдържателен аспект тя урежда принципите и концепциите за съставянето на т. нар. интегриран отчет *(integrated report)*.

В параграф 1.1. от Рамката е дефинирано, че „интегрираният отчет представлява компресирана форма на представяне на стратегиите, управлението, дейността и перспективите на организацията, в контекста на външната среда, които да доведат до създаването на стойност в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план“ (IIRC, 2013, стр. 7). Интегрираният отчет се определя като отчет, който комбинира финансовата и описателната информация, съдържащи се в годишните отчети на предприятията, и също нефинансовата и описателната информация, която се съдържа в годишните доклади за корпоративна социална отговорност (Eccles & Krzus, 2010).

3. Сравнителен анализ между законовите финансови отчети, базирани на МСС/МСФО и интегрираните отчети

Чрез интегрираното отчитане се разширява ролята и функциите на счетоводители в областта на финансовото и управленското счетоводство. Процесът по създаване и поддържане на стойност в организацията, в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план, изисква промяна в начина на мислене на професионалните счетоводители и всички други наети лица. Става въпрос за т.нар. „интегрирано мислене“, което е дефинирано в Международна рамка за интегрирано отчитане като „активно разглеждане от организация на отношенията между различни работни и функционални единици и източниците на финансиране, които организацията използва или засяга“ (IIRC, 2013, стр. 33). Промяната в начина на мислене позволява на бизнес структурите да „надскочат“ традиционните граници на отчетността. За имплементиране на новия модел на корпоративно отчитане, в национален и международен план, са необходими „хибридни счетоводители с капацитет да виждат 360°, а не само 60 °“ (Gibassier, 2020).

Интегрираните отчети са по-всеобхватни в сравнение с финансовите отчети (вж. Таблица 1). Трябва да се има предвид, че интегрираните отчети информират заинтересованите лица, основно доставчиците на финансов капитал[2], за това как се използват наличните ресурси за създаване и запазване

[2] Доставчиците на финансовия капитал са фокусирани върху стойността под формата на финансова възвращаемост.

на стойност в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план, какви са рисковете и възможностите за развитие на потенциала на предприятието, как се осъществява управлението на всички форми на капитала (в т.ч. финансов, производствен, човешки, интелектуален, природен и социален) и тяхната взаимна зависимост и др. От друга страна финансовите отчети, изготвени на база МСС/МСФО, дават възможност да се оцени какво е финансовото състояние на отчитащото се предприятие, какви са резултатите от неговата дейност и какви промени са настъпили в паричните му потоци за определен времеви отрязък, обикновено една календарна година. Последните съдържат информация за текущия и предходния отчетен период.

Таблица 1. Различия между финансовия и интегрирания отчет

№	Критерии за сравнетие	Финансов отчет	Интегриран отчет
1.	Приложима рамка	Концептуална рамка за финансово отчитане	Международна рамка за интегрирано отчитане
2.	Институция, която издава приложимата рамка	Съвет по Международни счетоводни стандарти	Международен съвет за интегрирано отчитане
3.	Изисквания за изготвяне на отчета	Задължително изготвяне, регламентирано в действащото счетоводно законодателство	Доброволно изготвяне по решението на ръководството на предприятието
4.	Времеви обхват	Краткосрочен	Краткосрочен, средносрочен и дългосрочен
6.	Вид на информацията	Финансова информация	Финансова и нефинансова информация
7.	Показатели за анализ на информацията	Финансови показатели	Финансови и нефинансови показатели
8.	Заинтересовани лица	Ширкок кръг лица (настоящите и бъдещи инвеститори, заемодатели, други кредитори и др.)	Всички заинтересовани лица
9.	Прозрачност	Ниска степен на прозрачнност	Висока степен на прозрачност

Източник: *Собствена интерпретация.*

Интегрираното отчитане фундаментално стъпва на принципно базиран подход, който е залегнал и при традиционното финансово отчитане. Това означава, че „крайният продукт“ на отчетността, т.е. финансовия, респективно интегрирания отчет се изготвят при съблюдаването на определени принципни правила, които са нормативно регламентирани. По смисъла на чл. 26 от Закона за счетоводството, при признаване и оценяване на позици-

ите във финансовия отчет трябва да се спазват следните принципи: действащо предприятие; последователност на представянето и сравнителна информация; предпазливост; начисляване (текущо начисляване); независимост на отделните отчетни периоди и стойностна връзка между начален и краен баланс; същественост; компенсиране; предимство на съдържанието пред формата и цена на придобиване (покупна цена или себестойност). Основните принципи, залегнали в основата на интегрирания отчет, са идентични с тези на нефинансовата декларация (вж. Таблица 2).

Таблица 2. Съпоставка на принципите на интегрирания отчет с принципите на нефинансовата декларация

Интегриран отчет	**Нефинансова декларация**
Стратегически фокус и ориентация към бъдещето *(Strategic focus and future orientation)*	Стратегическа и ориентирана към бъдещето информация *(Strategic and forward-looking information)*
Съгласуваност между информацията *(Connectivity of information)*	Последователна и съгласувана информация *(Consistent and coherent information)*
Взаимоотношения със заинтересованите лица *(Stakeholder relationships)*	Ориентирана към заинтересованите страни информация *(Stakeholder orientated information)*
Същественост *(Materiality)*	Оповестяване на съществена информация *(Disclose material information)*
Сбитост *(Conciseness)*	Цялостна, но кратка информация *(Comprehensive but concise information)*
Надеждност и пълнота *(Reliability and completeness)*	Обективна, балансирана и разбираема информация *(Fair, balanced and understandable information)*
Последователност и сравнимост *(Consistency and comparability)*	

Източник: Таблицата е разработена въз основа на Международна рамка за интегрирано отчитане & Насоките относно оповестяването на нефинансова информация (методика за оповестяването на нефинансова информация).

Нефинансовата декларация, като част от процеса по финансово отчитане, се изготвя задължително от определена група предприятия, докато интегрираното отчитане се прилага изцяло на доброволни начала. Със Закона за счетоводството, в сила от 01.01.2016 г., се дефинират обхвата на предприятията, които задължително изготвят и представят нефинансова декларация. По смисъла на чл. 41 от посочения нормативен акт „големите предприятия, които са предприятия от обществен интерес и които към 31 декември на отчетния период надвишават критерия за среден брой служители през финансовата година от 500 души, включват в доклада за дейността си нефинансова декларация“ (Закон за счетоводството, 2016).

4. Заключение

В обобщение, финансовият отчет осигурява „вярна и честна картина“ на всички минали събития и сделки, които могат да бъдат отчетени счетоводно или измерени надеждно чрез отчетните измерители (в т.ч. натурален, трудов и стойностен). Той генерира информация, която служи за анализ на финансовото състояние, реализираните финансови резултати и движението на паричните потоци през отчетния период. Интегрираният отчет може да бъде представен самостоятелно или като разграничима част от друг отчет. Информацията (в т.ч. финансова и нефинансова), която предоставя интегрираният отчет има стратегически фокус и дава възможност да се анализира каква е способността на предприятието да създава и запазва стойност в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план.

Използвани източници:

Eccles, R., & Krzus, M. (2010). One report: Integrated Reporting for a Sustainable Strategy. Wiley.

Gibassier, D. (2 May 2020). We need radically different accountancy to value companies in a post-pandemic world. *Извлечено от: https://www.reuter-sevents.com/sustainability/we-need-radically-differentaccountancy-value-companies-post-pandemic-world*

International Integrated Reporting Council (IIRC). (December 2013). International Framework for Integrated Reporting (IFIR).

International Accounting Standards Board (IASB). (March 2018). Conceptual Framework for Financial Reporting (CFFR).

Филипова, Ф., Атанасова, А., Георгиев, В., Стефанов, С., Христов, И., Калев, К., Тодорова, С., Минев, М., Проблеми и предизвикателства пред счетоводството във връзка с концепцията за интегрираната отчетност, изд. „Знание и бизнес“, Варна, 2017.

Закон за счетоводството, в сила от 01.01.2016 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.19 от 5 Март 2021г.

Насоки относно оповестяването на нефинансова информация (методика за оповестяването на нефинансова информация), Брюксел, 26.6.2017 г. *Извлечено от: https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C(2017)4234&lang=bg*